

פ ר ט י כ ל מ ס . מ ב / 2

מישיבת ועדת הכנסת שהתקיימה ביום
ג', י"ח מנחם-אב תש"י (1.8.1950)
בשעה 8.30 לפנה"צ.

י . שפרינצק - יו"ר הכנסת
נ . גיר-רפאלקס

נ ו ר ס י ם :

חברי הועדה:

ד . בר-רב-האי - היו"ר
פ . אילנית
י . בר-יהודה
ט . בן-עמי
י . ברץ
א . ג'רג'ורח
א . י . גרינברג
ט . גרנובסקי
ט . יערי
צ . יהודה
ח . לנדאו
א . מזור
ט . נורוק
א . רזיאל-גאור
י . קוסוי
א . ציזלינג
א . תבורי
י . קליבנוב

מוזמנים:

א . צידון - סגן מזכיר הכנסת
גכ' הנמן - מטעם משרד המשפטים

נ ע ד ר י ם :

י . הררי
ת . טובי
ע . סימון
ש . כץ
א . שפטל

נ . ילין-מור (בזכות דעה מייצגת)
ז . גלוסקא

1 . חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (שירות הצבא).

2 . ישיבות ועדת הכנסת.

היו"ר ד. בר-רב-האי:

בפתיחת הישיבה אני מברך את חבר הכנסת גרינברג לשובו ארץ. ברצוני להודיע לכם בהזדמנות זו, שאנו עומדים לסדר ישיבה מיוחדת, לשם שמיעת דו"ח מפי המשלחת שחזרה ארצה; לישיבה זו יוזמנו כל חברי הכנסת.

י. בר-יהודה:

ברצוני להזכיר לישיבת-ראש, שעל הועדה להחליט בקשר לחובתם של חברי הכנסת בשרות העתודות.

ד. בר-רב-האי:

אני מציע לדון בסעיף הראשון של חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם. סעיף זה אומר: "חברי הכנסת לא יהיה חייבים בשרות צבאי ובכל שירות חובה אחר, מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה".

סעיף זה נתון לפרושים שונים. לפי חוקת החירות שלנו, חבר שנבחר לכנסת, אינו יכול להפסיק להיות בצבא והוא משתחרר באופן אוטומטי. אצל כמה מחברי הכנסת רשום בתעודת השחרור: סיבת השחרור - נבחר כחבר הכנסת.

הויכוח אצלנו מתחיל בנוגע לשרות בעתודות. אין כל ויכוח שחבר הכנסת פטור משרות בצבא הסדיר. עד כמה שידוע לי מארצות אחרות, חייב כל אזרח בשרות המלוואים. שרות המלוואים אינו יכול להיות בצורה כזו שיפריע לחבר הכנסת בעבודתו כחבר הכנסת. לא ייתכן מצב כזה, שאיזו שהיא ממשלה רוצה להתפטר מהאופוזיציה וכל חבריה נקראים בזמן המתאים לממשלה, לשרת בעתודות. לי היה נראה הדבר בהור, אך סתוך שיחות שונות, נתברר לי שישנם חלוקי דעות בענין זה, ועל כן עלינו לדון בו.

מ. בן-עמט:

אני רואה שבנקודה אחת לית מאן דפליג. שחבר כנסת פטור משרות בצבא. עלי רק לוטר לכם: חבר שנבחר לכנסת מקבל על עצמו תפקיד לא פחות חשוב מאשר ולא פחות אחראי מאשר חיל בצבא. חברי הכנסת אינם 50 אלף במספר, אלא רק 120, וברובם הגדול עברו כבר את גיל הגיוס. לגבי הצבא, אני מפקפק מאד, אם בכלל יש איזה ערך להתגייסותם. אני יודע, שיאמרו שיש לזה ערך מוסרי. ל דעתי הערך המוסרי הוא במלוי התפקיד שהוטל על אדם. אם אדם נבחר כחבר הכנסת - הוא ממלא את שליחותו הלאומית בהשתתפות בדיונים שבכנסת.

בחוקת הבחירות קבלנו הלכה מפורשת, שחבר כנסת אינו משרת בצבא; עצם בחירתו לכנסת משחררת אותו מהצבא והוא אינו זקוק לכל שחרור אחר; הוא משתחרר באופן אוטומטי. זהו חוק קיים ואנו איננו מחדשים דבר על-ידי כך.

אשר לעתודות - זו שאלה מסובכת במקצת. כאן אומרים שחבר הכנסת חייב בשרות העתודות, ככל אזרח. אני איני מקבל את האפשרות של שרותם של חברי הכנסת בעתודות, בזמן הפגרא. חברי הכנסת עובדים קשה והאפגרא באה כדי לאפשר להם לנוח במקצת ולאגור כוח למושב הבא, והנה אומרים לו: "לך להשתפשף". אני איני גורס שיטה זו ואני מצטרף לדברי חבר הכנסת בר-יהודה, שהחוק קיים מגדיר את "איש העתודות" כ"יוצא צבא", ואם כך הדבר - ממילא אין חלה עליו שרות העתודות.

י. בר-יהודה:

אותי אינה מענינת השאלה של מנוחתם של חברי הכנסת. לנוח צריך כל אדם - מבחינה זו, אין לחבר כנסת כל עדיפות על כל אזרח אחר. אבל, ישנו דבר אחד שהוא הקובע, והוא - שאין אפשרות להתאים את זמני השרות בעתודות בצורה כזו שלא תפגע בחובותיו של חבר הכנסת בתור חבר כנסת. אין אפשר להתאמה כזו, ראשית כל משום שהשרות אינו רק חודש בשנה, אלא חודש בשנה ובסוף לזה יום בכל חודש, ולא בשבת. בענין זה פנה אלי חבר, שהוא חבר בוועדה לחקירת השוק השחור. ועדה זו תתכנס במשך כל הפגרא וזהי הוכחה, שאין לחייב את חברי הכנסת לשרת בעתודות, בזמן הפגרא.

אין אפשרות בצבא לבא ולומר "אדון רמטכ"ל

י. בר-יהודה:

תתאים בנקשה את זמנם של 120 חברי הכנסת - לאמתו של דבר עד גיל 49 יש לפחות 50 חברים - אבל באופן תאורטי יש 120 חברים. - תתאים בנקשה את זמנם של כל חבר וחבר, יוכל לבא - יבא, לא יוכל לבא - לא יבוא. דבר כזה בלתי אפשרי בצבא, או שמשרתים בצבא, או אין משרתים. יש לי הרושם שבנוגע לצבא סדיר לא ערערו על כך. כתוב כאן "מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה". כלומר, גם בימי מלחמה, אין קוראים לחבר באופן אוטומטי, אלא הכנסת מחלטה אם היא יכולה לשחרר אותו או לא, לפי שהיא תראה לנחוץ. יכול להווצר מצב כזה, שהיא תגיד לכולם להתגייס לצבא. אבל גם דבר זה אינו נעשה אוטומטית אפילו בימי מלחמה, מפני שהתפקיד הזה, הוא לא פחות נעלה מאשר עבודה ב"שקם" בצבא - שיתכן שמישהו מחברינו שיתגייס מתאים רק לעבודה ב"שקם" - ולא פחות חשוב מאשר שרות ביחידה קרבית, בקו הראשון של החזית.

אני לכן חושב, שבענין זה לא יכולים להיות שום דקדוקי עניות, מפני שכל חלוקה אומרת, שבזמן מסוים לא יכול חבר הכנסת למלא את תפקידו בתור חבר הכנסת. אנו החלטנו שאפשר לכנס את הכנסת לפי דרישת הממשלה או שליש מחברי הכנסת (ד. בר-רב-האי) במקרה כזה משחררים את החבר מיד מהצבא. כך היה גם באנגליה בזמן המלחמה). אבל, גם אלה שאומרים "כן", צריכים להוסיף: בכל רגע שקוראים אותו לישיבה, או לוועדה - הוא באופן אוטומטי משתחרר כדי למלא את תפקידו בכנסת.

זה מתחיל להיות קצת מצחיק. אני אמרתי כבר בפעם הקודמת, שאני אצא יודע, שלחברים שהם פחות מ-49 מאד לא נעים לקבור בנקודה זו ולכן - היות ואני כבר עברתי את גיל ה-49 - אני רואה זאת לחובתי לומר את הדברים האלה כפי שום, באותו נוסח כפי שהם כתובים פה: "חברי הכנסת לא יהיה חייבים בשרות צבאי ובכל שרות חובה אחר, מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה". כלומר, בימי מלחמה, יכול להיות, שצריך יהיה להחליט ואז נדון למקרה.

ט. גרבובסקי:
אני מציע לבטל את הסעיף הזה בכללו, בניגוד לכוונה בארצות אחרות, והנמוקים שלי הם אלה:
כיון שיש שרות צבאי קבוע - איני חושב שצריך שלא שבת בצבא, צריך להיות חבר כנסת. אני סוטר את דעתי הפרטית. אינני מקבל את הגישה הזו שבן 18 יהיה משוחרר משרות צבאי. אינני מקבל זאת, לא מבחינה צבורית של מבחן צבורי, ולא מבחינה מוסרית. (י. בר-יהודה: ואם הוא חולה?)
אני מנבר על כריאים.

שנית, קיימת רגישות מיוחדת בצבא לגבי כל חבר כנסת, שחייב שרות ולא היה בצבא. אני אומר זאת מתוך בדיקה עצמית, ומתוך זה שהייתי חמש וחצי שנים בצבא, ואני יודע בדיוק מה יחס הצבא לאנשים. הוא הדין ביחס לעתודות, מכיון שהצבא שלנו יהיה מבוטס אצל 85% על עתודות. עתודות פרושן: לדעת להשתמש בנשק. אני יודע שישנם שרותים שאינם קרביים, אבל באופן כללי כל אדם יכול להיות מועמד לשרות קרבי. - יכולים לפסול אותו מבחינה טכנית או בריאותית ולהעביר אותו לסוג בריאות רביעי או חמישי, אבל זהו עסקו של הצבא. באופן תאורטי כל אדם, עד גיל 50 הוא מועמד לשרות קרבי. בדרך כלל קיים המושג קרבי לגבי כולם. גם הטבח נמצא בתפקיד קרבי אם הוא בחזית. אנשים שלא עברו אמונים - אין להם כל ערך בצבא, יען כי בימי קרב יקראו להם והם לא יהיו מאומנים והם רק יפריעו. אגב, הרגשת חייל שאינו מקבל תפקיד - היא הרגשה איומה.

מסקנות אלה, אני מציע למחוק את הסעיף הזה לגמרי. אני פוסל כל מושג של ארצות אחרות, שבסעיף זה ישתמשו לרעת מישהו. אם הסעיף הזה פוגע - הוא עלול לפגוע באיש הקואליציה כבאיש האופוזיציה. לא הייתי מציע לאחר, מה שאיני רוצה שיציעו לי.

אשר לשליחות הלאומית הגדולה והמוסרית של חבר כנסת - אני מקבל את שליחות הזאת ואני חושב אותה לזכות גדולה, אך בימי קרב - אם תחליט הכנסת שעל חברה להתגייס - אין כל ערך לשרותם, באם לא עברו אימונים. אולם, אני בעד התאמה מסוימת של אופן הגיוס לזמני הגיוס. אינני יודע אם על חברי הכנסת לשרת חודש או שבועיים. אימונים מרוכזים במשך שבועיים יכולים להביא תועלת רבה יותר מאשר אמונים במשך חודשיים. אני בעד זה שלגבי חברי הכנסת יתנהל קורס של אמונים מרוכזים יותר.

א. י. גרינברג:

חבר הכנסת גרובובסקי אינו צודק בהנחותיו. ההנחה העיקרית היא, שמי שנבחר על-ידי העם לשירות ידוע - פטור משירות אחר; העם בחר בו. הוא בעצמו יכול לוטר, שלדעתו חשוב יותר שיהיה בחזית מאשר בכנסת, אך הוא פטור משירות חובה. זהו היסוד המוסרי הראשון. אם נתחיל לפשפש בצורה כזו במוסריותם של חברי הכנסת - נמצא חטאים רבים. בבחירות הבאות העם יכול שלא לבחור בו. אם חבר הכנסת פטור משירות בצבא - הרי הוא גם פטור משירות בעתודות. עלינו לחנך את דעת הקהל בכיוון זה.

י. ברץ:

אינני מציע לבטל את הסעיף הראשון שמציע חבר הכנסת גרובובסקי. פה מדובר על עתודות ועלינו להבין את פירוש הדבר: יום בחודש וחודש בשנה. לעומת זאת, אנא חושב שכל יהודי בישראל וכל חבר כנסת - לא רק עניגיל 49, אלא עד גיל 65 - חייב להיות מאומן. גם אם ידע פעם להחזיק בנשק - עליו לחוש את ידיעותיו. אינני חושב שאלה הן עתודות, אבל כל חבר כנסת חייב לעבור אימונים מסויימים, אם זה שבוע או שנים עשר יום. את הזמן יש לקבוע עם הצבא בהתאם לדרישות הכנסת.

י. בר-יהודה:

זה דבר אחר; אין אלה עתודות.

א. רוזיאל-נאור:

בזמנו בקשתי להעלות את הסעיף הזה לסדר היום של הועדה, לפי בקשת כמה חברי כנסת, שקבלו הודעת התיצבות ולא ידעו מה עליהם לעשות. במשך הזמן הזה, הבעיה הפרטית של אלה שהעלו את השאלה - נפתרה. כעת נשאר לבד את הדבר באופן עקרוני. אינני מסכימה לדעתו של חבר הכנסת גרובובסקי וגם לא להצעתו. אני חושבת שיש בזה תפיסת טרובה ומעין התרברבות שאינה במקומה (ס. גרובובסקי: אינני חושד בך שאת פחות נאמנה). אני חושבת שזכותם של חברי הכנסת מכל הסוגים אינה מחייבת אותם להיות כלילי השלמות ואינה מחייבת אותם להציג את כל השירותים ששרתו - אם תרמו פעם למגבית או או אחרת, אם שרתו במשמר העם או באיזה שירות אחר. מה שנדרש מחבר כנסת - מבלי להכנס להערנות - אינו טוהר ללהכיל שירות אקטיבי בצבא בזמן היותו חבר כנסת. לא אתנגד לכך, ואולי גם אתמוך בהצעה שמישהו יציע, שבחוק הבחירות תוכנס הוראה, שאין לכלול ברשימת הבחירות איש שלא שרת בצבא. אבל איני מקבלת את הנימוקים האלה שחבר כנסת מוכרח להיות גם איש צבא - אולי הוא צריך להיות גם בעל דרגה גבוהה? אני מוצאת בגישה זו התרברבות לדעתו של חבר הכנסת. לא עלה בדעתי להגיד לחבר הכנסת גרובובסקי שהוא מתרברב.

על כן, אני חושבת שבזמן שירותו של חבר כנסת, הוא חייב למלא את תפקידו כחבר כנסת ואם יש לו עוד חובה כלפי השירות הצבאי - הוא ימלא אותה כשהוא יגמור את שירותו בכנסת ולא בזמן היותו בה. על כן, אני חושבת שהסעיף הזה צריך להשאר במקומו. מובן, שבזמן מלחמה צריכה להיות החלטה מיוחדת.

מה ששיך להצעתו של חבר הכנסת ברץ - זה טוב מאד ויפה מאד אבל זה לא עתודות; זהו אימונים של חברי הכנסת.

פ. אילנית:

אינני מקבלת את דבריו של חבר הכנסת גרובובסקי, שיש בהם התנשאות לגבי עמים אחרים. מה שקורה אצל עמים אחרים - יכול לקרות גם אצלנו. כאשר אני מעלה על דעתי מה היה עם ההצבעות על חוקת היסוד - אני יכולה לתאר לי מה יכול להיות אם יתנו סמכות מלאה לממשלה, בגיוס חברי הכנסת, לנהוג כפי שהיא תמצא לנכון. לכן, אני סבורה שחוק חסינות דרוש במדינה לטובת חברי הכנסת, לטובת הציבור ולטובת המדינה.

ברור לכולם, שאין עורך רב לכוונת הצבא בגיוסם של 50 - 60 חברי. אשר להרגשת הציבור - אני מכירה אנשים ששרתו בצבא, והרגשת הצנוע אליהם אינה דוקא חיובית, כי זהו מבחן קשה מאד. אני סבורה כי אדם יכול להכשל בתור חייל ולהיות סגן יור כנסת מוצלח למדי. גם לציבור צריך להסביר שעל חבר הכנסת למלא את תפקידו המתאים. עוד לא שמעתי שסטלין שרת בצבא, ובכל זאת הוא אסטרטיג גדול ואין חילוקי דעות

פ. אילנית:

על כך. אינני יודעת אם רוזבלט היה בא. תארו לכם שנשלח את יו"ר ועדת החוץ והבטחון לצבא והסמל המאמן אותו יתענג במיוחד לראות כיצד הוא רץ או כיצד הוא יורה. נתתי את זאת בתור דוגמא, של אנשים שיכולים למלא את תפקידם ממחינה צבאית. זכור לי עדיין כיצד התרברב אותו סרג'נט בריטי על ה"שפשוף" שנתן לבן-ציון ישראלי. תארו לכם שחבר כנסת נופל לידיו של סמל צעיר בן 18 - ורוב רובם של אנשי הצבא המאומנים והמאמנים הם אנשים צעירים. אני מדברת כאן באופן לגטרי בלתי אינטרסנטי.

בסיכום דברי עלי לומר: טחק החסינות דרוש לנו ועליו לחול גם על העתודות. הצעתו של חבר הכנסת ברץ - זהו דבר בעיתו. כבוד הוא לכל אדם לדעת להחזיק בנשק בשעת הצורך. עלינו למצוא לכך צורה מתאימה, לא צבאית ושאינה כתובה בחוק. אבל, בלי כל ספק, לא צריך להמצא חבר בכנסת שלא יעשה את המטל עליה. זה יהיה בסדר כלפי הציבור והחוק ישמור על חסינותם של חברי הכנסת.

ס. נורוק:

הסעיף הזה הוא בהתאם לנוהג הפרלמנטרי בארצות שונות. זה כלל גדול בתורת הפרלמנטריזם; רבותי, אין לנו לזלזל בו. באם נמחק אותו בכלל, כפי שמציע חבר הכנסת גרובנסקי, אני מרשה לעצמם לשאול: כיצד נוהגים בנידון זה ביחס לחברי הממשלה? האם גם עליהם חלה חוקה זו? חבר כנסת הוא לא פחות חשוב מאשר חבר הממשלה, ומשום כך אני מציע לקבל את הסעיף הראשון כמו שהוא ללא שום שינוי.

א. ציזלינג:

ענין שירותם של חברי הכנסת, הוא ענין של כבוד, אבל אינני רוצה שיעטפו אותו ביותר מדי מיסטיקה. הייתי חבר מועצת המדינה הזמנית בעצם ימי הקרבות, בשעה שהסכנה היתה צפויה לכל הארץ - אולי תזכרו כמה אנשים קבלו אז את התעודות של שירות חיוני וריתוק? כמה כתבניות ופקידים קבלו ריתוק? ועתה אנו עושפים את שאלת שירותם של חברי הכנסת במיסטיקה ובשאלות מוסריות. אני דוק מסכים לכך שאדם שהועמד למשפט בעד השתמטות מהצבא - לא יוכל להנחר לכנסת. אינני מציע את זה כרגע, אבל אם יוצע להכניס דבר כזה לחוקת הבחירות - אתמוך בזה. אבל אינני יכול להסכים לכך שיש לראות את טילוי תפקידו של חבר הכנסת כחבר הכנסת כדבר עבירה.

ההצעה של חבר הכנסת ברץ, יש בה מן המקוריות הישראלית. אין חוק, אין חובה, חבר כנסת משוחרר מעתודות. יש אימון שעל-פיו הצבא משרת את חברי הכנסת, על ידי זה שהוא נותן להם את מינימום האימון האישי. אני סובר שיש לקבל את הצעתו של חבר הכנסת ברץ. להטיל ולארגן אימון אישי לחברי הכנסת, בדרך שתקבע בהתעצות עם הצבא.

צ. יהודה:

אני הייתי מבין את תפיסתם של אותם החברים החושבים שחברי כנסת אינם חייבים בשרותי הצבא המוטלים עליהם, לו היינו חיים במשטר שמאה אחוז של חברי הכנסת משתתפים בישיבות הכנסת. רבים הם חברי הכנסת אשר בלי רשות, בלי סיבת מחלה או איזו שהיא סיבה מספקת אחרת, מרשים לעצמם שלא להשתתף בישיבות הכנסת. אנחנו חיים במשטר שכל חבר כנסת מחליט מתי הוא חשוב ומתי אינו חשוב לכנסת, ונשאלת השאלה - מה חשוב יותר, צרכי העם שהם כלליים לכולם, או חבר כנסת הקובע לעצמו מתי עליו להשתתף בישיבות הכנסת ומתי לא?

בזמן הדיון כאן נסיתי לערוך רשימה של אותם חברי הכנסת שנסעו לחו"ל. רשימה זו אינה מלאה, ואני מרשה לעצמי להטריח אתכם ולשמוע אותה: בנין, בן-אליעזר, קוק, לנדאו, מרידור, מרלין, ז'בסט'נסקי, אילנית, בר-ניר, בן-אהרן, בדר, סנה, גלילי, נורוק, פנקס, מרלין, ברנשטיין, הרדי, גרנות (א. רזיאל-באור: מוטב שתערוך רשימה של אלה שלא נסעו); ועוד אוסיף לרשימתך - גרובנסקי, קוסוי, מאירסון) שפרינצק, שרת, קפלן, שמחוני, מימון, ליבנשטיין, לוביניקר, אלישר, גלוסקא, פורדר, אבג'חוישי, שרי, דוד הכהן, נצר, אלמליח.

ס. נורוק:

אני הייתי בשליחות הכנסת בקונגרס הבין-פרלמנטרי.

ג. יהודה: אינני יודע מאדוע זה מדגיז אתכם כל כך. אני יכול לומר ש-12 עד 15 חברים מלאו שליחות של הכנסת, ובכל זאת ישארו 35 איש שנמסעו על דעת עצמם, על דעת מפלגתם. העם יודע על כל נסיעה כזו והוא גם יקבל את הדיבורים האלה על מילוי חובה, ומילוי תפקיד בהתאם לכך.

אני חושב, שאנו נעשה שגיאה גדולה לכנסת, לציבוריות ונביא נזק לשמה הטוב של הכנסת ולשם הטוב של חברי הכנסת, אם נשמע בדברים, שנמשך חודשים איננו נוהגים לפיהם, כדי לשחרר את עצמנו מחובה שהמדינה מטילה עלינו, ושנאנחנו חושבים אותה לחובה של כל אזרח במדינה. אינני מדבר כבר על העובדה שכלנו יודעים באיזה מצב אנו נמצאים ובאיזו טדה חייב כל אחד מאתנו לקבל את ההכשרה המתאימה. לכן, אני מציע שחובת השירות בצבא, בכל צורותיה, תהיה מוטלת על חברי הכנסת, בדיוק כמו על כל יתר האזרחים - וקודם כל על חברי הכנסת.

מ. יערי: כפי שאני מבין מזדהים דברי חבר הכנסת צ. יהודה עם דבריו של חבר הכנסת גרבווסקי. אתם יכולים לקבוע חוק, שכל מי שלא שרת בצבא, אינו יכול להבחר לכנסת - עד אז, אינכם יכולים לפסול את חברי הכנסת. אני אינני מתרגז מדבריו של חבר הכנסת צ. יהודה ואומר לכם מדוע. לדעתי עובדת הכנסת הזאת לא רע. נזדמנתי לפרלמנט האיטלקי וקבלו אותי שם יפה מאוד כחבר כנסת. נוכחתי באחת מן הישיבות שנידונה בה שאלה חשובה. מתוך 550 חברי הפרלמנט, נוכחו בישיבה זו רק 35 איש, ורוב רובם היו נשים. ביום הראשון שהובא התקציב - הבית מלא; ביום השני - קטן מספר הנוכחים, וביום השלישי - זה היה היום שנוכחתי אני בישיבה. אותו הדבר גם בפרלמנט האנגלי וכמעט בכל יתר הפרלמנטים. אנחנו "מתגרדים" יותר מדי בענין זה. הכנסת מורכבת מסייעות ומועדות. הועדות עובדות באופן תקין וכלם אינם מוכרחים להיות צמודים לכסאות. מנגנון הסייעות דואג לכך שתפקיד הסייעה יוצא לפועל בכנסת.

אינני רוצה לפשפש במעשיו של חבר הכנסת ליבנשטיין או אחרים. אני חושב שהכנסת מורכבת מכוחות ציבוריים והעמות הציבוריים הנכנסים לכנסת מנהלים את העם, משפיעים על העם, משפיעים על הגולה. אם חבר כנסת יוצא לחו"ל - הוא קושר קשרים, ולדעתי זהו תפקידו. הרשימה הזאת שהבאת - אינה עושה עלי כל רושם, אבל אין זה שייך לענין. (מ. גרבווסקי: עד כאן אני מסכים אתך.)

מה כן שייך לענין? ייתכן, שנשעת מלחמתהיה הוראה לגייס את כל חברי הכנסת. אבל אני יכול גם לתאר לי את ההיפך מזה - שדוקא בימי מלחמה, הפרלמנט יהיה מגויס יום יום כדי לעקוב אחרי הענינים. באופן פוטנציאלי כל מאה ועשרים החברים אחראים בעד המדינה בימי שלום ובימי מלחמה. הם ממלאים תפקיד מגוון ביותר - גם צבאי. מתוך כך אני חושב שאנחנו שייכים לכנסת זהו השיחות הציבורי שלנו, גם מבחינה צבאית.

כל אזרח צריך לסבול את הר"ס.פ. וגם את "השיפשוף" ומתוך כך אני תומך בהצעתו של חבר הכנסת ברץ. אני חושב שהצבא צריך לשרת את הכנסת ולתת להם אפשרות להתאמן באופן סבוד.

א. תבורי: רבותי, אינני מתפלא על כך שמנהלים את הויכוח שעה וחצי; זה ויכוח עקרוני ממדרגה ראשונה. ויכוח דומה לזה היה בוועדת החוקה. השאלה היא על דבר חובות וזכויות של האזרח. אודה ולא אבוש שאיני תופש את כל ענין חוק החסינות. במדינה דמוקרטית - החוק הזה הוא סוזר מאוד. מתי הופיעה שאלת החסינות הפרלמנטרית, ואיך היא הופיעה? היא הופיעה באותן המדינות, שהיה בהם מספר מונרכיסטי והיה צורך מאחסינות ובזכות מיוחדת לגבי נציגי העם. ישנה אופוזיציה במדינות דמוקרטיות - וגם האופוזיציה שלנו - שחושבת שמרכז הענינים - זוהי זכות האזרח. אני חושב, שמדינה שנולדה על ברכי הדמוקרטיזם הרפובליקני - מרכז הענינים בה הוא, חובות האזרח כלפי המדינה וכלפי העם. אך חברי הכנסת - שאני - מדוע זה? אנחנו צריכים להיות הראשונים להגשמת החוקים שאנחנו מחוקקים. אם יש כאן חשבון פוליטי - ואני רואה זאת בוועדת החוקה ובוועדות אחרות - ואם מישהו רוצה להעביר את מרכז הכובש של דיוננו לקו שיש כאילו איזה כח חיצוני, זר, עוין, שהוא שליט וצריך להשמר מפניו, אז ברור כי צריך להשמר מלתת לו זכויות כלפי האשרח הפשוט שלא כל שכן כלפי אזרח בכבוד כנציג האומה, כחבר הכנסת, אבל כל צורת המחשבה הזאת פסולה בעיני, ברפובליקה

א. תבירי:

דמוקרטיה. עדיין אל השלמתי עם כל הסעיפים של החוק הזה, אבל אינני בא לערער עליהם עכשיו. אם מדובר על הסעיף הראשון, בענין הצבא, ואם יש חשש שמישהו ישתמש לרעה בסעיף הזה וירצה להוריד את הכנסת ממסלול החיים התקינים על-ידי שליחת חברי כנסת לצבא לשנתיים - ושמעתי כאן חששות כאלו - הרי אין לזה על מה להתבסס, משום שיש אצלנו משטר מפלגתי. אם מישהו ירצה להוציא עסקן חשוב מהכנסת על-ידי שליחתו לצבא לשנתיים (ד. בר-רב-האי: לפי חוק זה אין אפשרות לשלוח חבר כנסת לשנתיים לצבא) הוא לא יצליח בכך, משום שכל מפלגה תוכל מיד לשוח במקומו אחר.

אני חושב שאם אנחנו מטילים חובת שירות צבאי או חובות אחרות על אזרחי המדינה, אנחנו צריכים להיות הראשונים במלוי ובהגשמת הדברים האלה. אך אני רוצה להפנות את תשומת לב חברי הועדה לכך שאין אנחנו פועלים בחלל ריק. אין זה חוק לתקופה של מאות בשנים. אנחנו פועלים בתקופה מסוימת, ומפי נואמים בכנסת מכל המפלגות, שמענו כי אנחנו הקונבנט של הריבולוציה, אנחנו עשינו ריבולוציה, והמלחמה עדיין לא נגמרה. אם חלים עלינו חוקים של תקופה ריבולוציונית, אינני יודע מדוע אנחנו צריכים להיות שונים מפרלמנטים אחרים בתקופות של ריבולוציה בחייהם. בשעה הריבולוציה הרוסית ולאחריה, חבר הסובייט העליון לא היה פטור מחובת הצבא, הן הסדיר והן הבלתי סדיר. מדוע חברי הכנסת אצלנו צריכים להיות פטורים משירות? לכן אני תומך בהצעת החבר גרבווסקי למחוק את הסעיף הזה.

חבר הכנסת ציזלינג הביא כדוגמא, שמשחררים מהצבא עובדים חיוניים, ואלה יכולים להיות כתבניות או פקידים טכניים. אין זאת דוגמא. זה מחייב דבר אחד: שמשך הבטחון או שר הבטחון - לאחר שנקבע כי החוק הזה חל על כל האזרחים - יוכל להתיר שחרור מהשירות, אם איזו מפלגה או איזו ועדה תסבול מחסרונם של חברי זה או אחר, אבל זה צריך להיות לא "פוסט-פסטום", כי אם אפרי-יורה". (ח. לנדאו: איזו דמוקרטיה!) (מ. בן-עמי: זאת פרוטקציה).

י. קוטווי:

אני הקשבתי לבירור ויש לי רושם כי על הבירור העקרוני הזה רובץ הצל של דבר שהוא פוליטי ולא עקרוני. אין אין לי טענות על כך. אבל, כשאני שומע טענות שבאם חברי הכנסת יהיו חייבים בחובות הצבאיות כמו כל אזרחי המדינה; אפשר יהיה לפגוע בפרלמנט שלנו בדרך של מנספולציות מסוימות, על-ידי כך שלפי החוק - אם הוא יחוקק - הצבא ישלוט על חברי הכנסת ואפשר יהיה בצורות שונות לשנות את יחסי הכוחות בכנסת, ולהוציא מן הכנסת חברים מסוימים על-ידי פקודה צבאית גיוסית, על-ידי נתינת ארכה למישהו, ואי-נתינתה למישהו אחר. אלה הם חששות רציניים מאד. אבל, כשאני דן בענין זה, אין אני לוקח בחשבון את הנימוק הזה, מפני שאינני חי בחששות. אינני חושב שעל-ידי זה שהדברים יהיו בידי קליקה צבאית - (י. בר-יהודה: לא קליקה; אבל לחבר הכנסת יש אינטרסים אחרים; הוא אינו יכול להתאים את עצמו, הוא צריך לעשות את עבודתו). אמרו פה, בשטח זה, דברים נוספים; אמנם, לא אמרו זאת בגלוי, אבל הניבותי. אם יכנס לכנסת חבר צעיר, החייב בשירות של שנתיים בצבא, ואם ישאלו אותו אם הוא צריך או אינו צריך ללכת לצבא, אני מוכן להסכים שאין הוא צריך ללכת לצבא. אבל בענין עתודות, לדעתי, כלנו יכולים להיות מאוחדים. אנחנו יודעים כי צבאנו בנוי בצורה כזאת שהיסוד שלו הן העתודות, ומי שאינו נמצא בעתודות - בפרט אם הוא לא היה קודם לכן בצבא - לא יוכל להחזיק רובה ביד בבוא שעת הצורך; ולא ידע מה זה ימין ומה זה שמאל. הרי מוסכם ביננו כי נימס מלחמה תוכל הכנסת להחליט כי כלנו צריכים ללכת לצבא. אני שואל: מדוא לא ילכו חברי הכנסת לעתודות כשאין מלחמה? אפשר לסדר סידור מיוחד, כי חברי הכנסת ילכו לעתודות בימי הפגרא. אפשר לסדר גם שחברי הכנסת יהיו משוחררים מהליכה לעתודות אחד לחודש, והיו חייבים רק בשירות רצוף. היסוד של צבא ההגנה לישראל הן העתודות ואני רוצה שכל חבר כנסת יהיה חייב להיות איש עתודות. אם תפרוץ מלחמה, תחליט הכנסת מה יהיה דינם של חברי הכנסת.

אני חושב, כי אם תהיה לנו גישה פשוטה כזאת, נצא מן הסבך של גישות פרינציפיוניות - אידיאולוגיות. אי אפשר לוטר כי אם חבר כנסת יהיה חייב לצאת לעתודות בפגרת הכנסת, הדבר יפריע לו בעבודתו כחבר הכנסת. (י. בר-יהודה: אתה לא היית כאן כשדובר על כך

י. קוסובי:

שועדת הכלכלה החליטה לעבוד במשך כל הפגרא. בקפגרא הקודמת היה ענין כזה (בועדת הכספים). אנחנו מחוקקים חוק לגבי מה שטוב בדרך כלל, וברור שיש יוצאים מן הכלל. נוסף לכך, מקובל כי לכנסת נכנסים אנשים לא בגילים הצעירים. כמה חברי כנסת יש לנו, שהדבר הזה חל עליהם?

הייתי מציע לכלנו להתאחד על ההצעה, שמה שנוגע לימי מלחמה - תחליט הכנסת, ואשר לעתודות - חברי הכנסת יהיו חייבים לשרת בעתודות בתקופת הפגרא. עלינו לשמור על כך שחבר הכנסת יהיה חייב בשירות המינימלי, והעתודות הן השירות המינימלי. (א. תבורי: מדוע לא יהיה חייב בשירות המכסימלי?) חבר הכנסת צריך לשמש דוגמא לאחר. כמה חברי כנסת כאלה יהיו בכנסת? למה לעשות פרובלימה מדברים שאינם קיימים למעשה? לא בכל דבר צריך להעמיס עקרונות, ביחוד כאשר זה מפריע למצוא מוצא מן הסבך הזה.

ח. לבדאן:

הערה קצרה לשאלה שעורר חבר הכנסת תבורי: יש פסוק האומר: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". שאל מי ששאל: מה זאת אומר? ההסבר הוא פשוט מאוד: "מה ששופה גוי אחד, שותה כל עם ישראל". כך שאין סכנה משיכורים ומשכרות. אין סכנה שלגבי שיכרות יהיה צורך בדין חסינות לכל חברי הכנסת.

הכנסת

הערה עניינית לגישה האידיאולוגית של אנשי החבר/תבורי: מה הם המקורות מהם נשאב חוק החסינות? חוק החסינות קיים בכל הפרלמנטים היום, ולדידו, יש ביניהם גם פרלמנטים דמוקרטיים. אינני סבור כי יש איזה שהוא יסוד שדבר זה לא יהיה קיים במדינתנו, אשר בה שלטון מפלגות מוחלט בכל שטחי החיים. אינני סבור כי אתה חבר הכנסת תבורי, יכול במצפון שקט במצב זה, ללא קיום של חוק זה, להבטיח חסינות לכל חברי הכנסת, לגבי חופש הדיבור, חופש הדעה וכו'; לא תוכל להבטיח זאת! הרוסים היום קוראים לגישה הזאת "חלמודיזם" והם צודקים. זוהי הגישה האוסרת, שאין אנחנו במשטר של עריצות, ולכן אין צורך להבטיח זאת. לצערנו, במשטר שלנו, יש צורך להבטיח חסינות לחברי הכנסת. יש לנו כבר ניסיון עד כמה אנחנו זקוקים לחוק הזה. הלא בימים האלה התעוררה השאלה של חופש הדיבור בשאלה מסוימת, ואנחנו כבר יכולים לחוש את הצורך בחוק הזה.

אשר לסעיף הזה, אני רוצה להגיד דברים ברורים ופשוטים מאוד: בדרך כלל, שירות צבאי הוא דבר טוב מאוד ודבר נחוץ מאוד; בפרט למדינה הנמצאת במצב כזה שנמצאת בו מדינתנו. אני מסופק אם הכנסת תחליט כי חברי הכנסת ילכו לצבא, במקרה שתפרוץ מלחמה. אבל אני מניח דבר אחד לגמרי: שרוב חברי הכנסת יתנדבו לצבא ולא ירצו לשבת בכנסת. על פי הרגשתי אני, אני מניח כי אז לא יהיה צי כל רצון לשבת כאן, אלא להמציא בחזית. זוהי הרגשתי אני.

אין אנחנו יכולים לחוקק חוק על פי החישוב מה יהיה גילם של רוב חברי הכנסת, כי אסור לעשות חשבון כזה; זהו מקרה לחלוטין. החוק חייב להיות עקרוני.

בדברנו על ימי שלום; חובת השירות הצבאי לגבי חברי הכנסת היא בלתי אפשרית ולא תתכן. חבר הכנסת תבורי טוען: אתפטר חברי הכנסת ויבואו במקומם חברים חדשים. אני רוצה לשאול אותך, חבר הכנסת תבורי: לדידך, לו בראש הרשימה שלך היה עומד לא מי שהיה עומד בראש הרשימה, אלא מי שנמצא במקום ה-80 ברשימה, האם אין אתה סבור כי ששימתך לא היתה מקבלת את מספר הבוחרים שקבלה? זאת אומרת, שנוחרין רצו שאיש מסוים ברשימתך יהיה הראשון נבחרים. לפי גישתך אתה תאמר: אלפי בוחרים רצו שהוא ישב בכנסת, אבל הוא ילך לצבא, ונמקומו יבוא מי שנמצא במקום ה-47 ברשימה! על-ידי כך אתה פוגע ברצונו של הבוחר שרצה כי הראשון ברשימה יכהן כחבר הכנסת. אין בכך הגיון.

ח. לנדאו:

אני טוען, כי שירות צבאי בעיתות שלום, לא ייתכן לגבי חברי הכנסת. גם בעיתות מלחמה, אני סבור כי לא החוק צריך לחייב את חברי הכנסת ללכת לצבא, אבל אני חושב ומאמין כי רבים מחברי הכנסת ילכו אז בלי חוק, מרצונם הטוב, לשרת בצבא. זה יהיה הסימפטום של נורמליות ובריאות ההרגשה של האזרח הנבחר במוסד הנבחר, ויש להשאיר זאת להחלטתו האינדיבידואלית של כל חבר כנסת.

ט. גרבווסקי:

כיון שללי ללכת ברצוני רק להציע את הצעתי:

1. חברי כנסת לא יהיו חייבים בשירות צבאי סדיר, מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה.
2. חובת שירות בעתודות חלה על חברי הכנסת. זמן אימונם ושירותם בעתודות יותאם עם מוסדות הבטחון לימי הפגרא של הכנסת. (מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה).

היו"ר ד. בר-רב-האי:

עלינו להפסיק עתה מאיון וניגש להצעות.

א. תבורי:

אני מציע למחוק את הסעיף הראשון של הצעת חוק החסינות.

י. קוסובי:

הצעתי מזדהה עם הצעת החבר גרבווסקי.

פ. נורוק:

אני מציע לקבל את הסעיף הראשון של חוק החסינות, כפי שהוא ללא כל שינוי.

י. בר-יהודה:

אני הייתי מסתפק בזה, אבל כיון שהתעוררה שאלה בקשר לעתודות, אני מציע להוסיף: "לא יהיו חייבים בשירות צבא, כולל עתודות."

אני מקבל את הצעתו של חבר הכנסת ברץ שעל חברי הכנסת לקבל אימון צבאי.

י. ברץ:

אינני מסכים לתוספת של חבר הכנסת בר-יהודה "כולל עתודות".

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות המרחיקות לכת: 1. למחוק את סעיף א'; 2. לקבל את הסעיף כמו שהוא.

ה צ ב ע ה

בעד מחיקת סעיף 1. של חוק החסינות - מיעוט
נגד - 10

מחליטים: לקבל סעיף 1 של חוק החסינות

ה ס ת י ג ר ת

לחבר הכנסת גרבווסקי למחוק סעיף 1.

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אני מעמיד להצבעה כעת את התוספת של חבר הכנסת גרנובסקי.

הצבעה

בעד התוספת של חבר הכנסת גרנובסקי - מיעוט
נגד - רוב.

התוספת נדחתה

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אני מעמיד להצבעה את התוספת של חברי הכנסת ברץ - ציזלינג - בר-יהודה.

הצבעה

בעד התוספת - רוב
נגד - מיעוט.

התוספת נתקבלה.

מ. בן-עמי:

אני מציע למחוק את המלים "מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה".

הצבעה

בעד הצעת מ. בן-עמי - מיעוט
נגד - רוב.

ההצעה נדחתה

היו"ר ד. בר-רב-האי:

עלינו להחליט באיזו צורה להביא את החוק לכנסת.

מ. גרנובסקי:

אני מציע להביא את זה כחוק נפרד, כי חוק החסינות לא יובא לכנסת לפני הפגרא.

י. בר-יהודה:

אני מציע להביא את זה כחלק מחוק החסינות.

י. קליבנוב:

אני מציע להביא את זה "כחוק החסינות" (שירות הצבא).

ההצעה נתקבלה

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אני מסכם, החוק יקרא "חוק החסינות" (שירות הצבא) ותכנון יהיה כדלקמן:

היו"ר ד. בר-רב-האי:

- מספר 1. חברי הכנסת לא יהיו חייבים בשירות צבאי וכל שירות חובה אחר, מלבד אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה.
- 2. חברי הכנסת חייבים לקבל אימון צבאי לפי סידורים מיוחדים שיקבעו על ידי ועדת הכנסת.

ה ס ת ח י ג ר ת

לח בר הכנסת ס. גרבווסקי:

- 1. חברי הכנסת לא יהיו חייבים בשירות צבאי סדיר.
- 2. חובת שירות בעתודות חלה על חברי הכנסת זמן אימונם ושירותם בעתודות יותאם עם מוסדות הבטחון לימי הפגרא של הכנסת. מלבד, אם החליטה הכנסת אחרת בימי מלחמה.

י. בר-יהודה:

אני חוזר לענין הישיבה המיוחדת מחר. לא ייתכן לקבוע ישיבה שלישית של הועדה, בלי הסכמת הועדה. אני מערער על זכות היו"ר לקבוע ישיבה שלישית השבוע.

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אינך יכול לערער על זכותי לקבוע ישיבה של ועדת הכנסת.

י. בר-יהודה:

אני מערער על שני דברים: ישיבה שלישית של הועדה באותו שבוע, בלי לשאול את חברי הועדה. היו"ר בעצמו אינו רשאי, על כל פנים אינו צריך לעשות את זה.

דבר שני: אנחנו איננו יכולים להשתתף מחר בישיבה השלישית ואנחנו תובעים שלא יוציאו אותנו מישיבה זאת. אין רשות מוסרית לסדר ישיבה בצורה זו שלא נוכל לקחת חלק בה. אנחנו מסכימים לקיים ישיבה שניה בשבוע הבא.

א. סזרר:

אני מצטרף לדעתו של חבר הכנסת בר-יהודה.

היו"ר ד. בר-רב-האי:

אני קודם כל עומד על זכותו הפורמלית של היו"ר לקבוע ישיבת ועדה, אם הוא רואה צורך בה. אבל אין זו שאלה של אימון או אי אימון; על כל פנים, אינני מקבל את הדברים בצורה זו. (י. בר-יהודה: לא העמדת את השאלה בצורה כזאת). אנחנו חופשים לגמרי לקבוע את הזמן.

עלי לאיין כאן עוד נימוק לקביעת הישיבה מחר. כפי שנודע לי, יגיעו עד מחר עוד חברי המשלחת; העתונאים דורשים לקיים מסיבת עתונאים ולשמוע דין-וחשבון מפי המשלחת, ועל כן רצוי היה לקיים ישיבת ועדת הכנסת ולאשר לחברי הכנסת לשמוע דין-וחשבון לפני העתונאים.

מ ח ל ל ט י מ

לקיים ישיבת ועדת הכנסת לשם שמיעת דין-וחשבון שלי חברי המשלחת ביום ג' הבא, בשעה 2 אחרי-הצהרים. לישיבה זו יוזמנו כל חברי

י. שפרינצק יו"ר הכנסת:
ברצוני להזכיר לכם את הדיון בקשר לנימוסים
בכנסת. אינני רוצה שתמשיכו בדיון זה
בחפזון. פניתי בעצין זה גם לממשלה. אני מציע לכם להפגש ביום א' אחר הצ
בשעה 4 ולשמור את הדיבור.

מ ח ל י ט י מ

לקיים את המשך הדיון על הנימוסים
ביום א' בשעה 4 אחר צ, בבנין הקודם
של הכנסת בתל-אביב.

הישמנה נבעלה בשעה 11.10